

слухачам навчитися правильно організовувати підтримання публічної безпеки, знати основні відомості про правила організації такого процесу.

Що ж стосується виконавчого етапу, то несення служби під час ускладнення оперативної обстановки саме на цьому етапі залежить від кафедри тактико-спеціальної підготовки та рівня наданих нею компетенцій що і відображають освітньо-кваліфікаційний рівень курсанта та в повній мірі відповідають освітній професійній програмі підготовки спеціальності 081 «Право» та 262 «Правоохоронна діяльність».

Позитивним здобутком Харківського національного університету є залучення курсантів до несення служби із забезпечення публічної безпеки та порядку у м. Харків, це дозволяє на практичному досвіді здійснити осмислення здобутих раніше практичних навичок, у майбутньому унеможливить виникнення неоднозначних поведінкових ситуацій та психологічно готує курсантів до майбутньої професії.

Таким чином, особливість підготовки поліцейських до виконання задач із забезпечення публічної безпеки в Україні повинна поєднувати в собі теоретичні та практичні заняття, охоплюючи поведінкову організацію проведення завдання в залежності від етапу на якому відбувається організація забезпечення публічної безпеки (починаючи від попередження та припинення правопорушень, та закінчуючи звітуванням перед вищестоящим керівництвом щодо виконаних дій під час несення служби).

Список бібліографічних посилань

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
2. Третяк В. В. Економічна безпека: сутність та умови формування. *Економіка і держава*. 2010. № 1. С. 6–8.
3. Панова О. О. Поняття, зміст та значення публічної безпеки та порядку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Право»*. 2016. № 6, т. 2. С. 133–136.
4. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Сергєєв А. В. Правові основи діяльності органів внутрішніх справ в умовах надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. *Право і Безпека*. 2002. № 2. С. 118–120.
6. Панова О. О. Організація діяльності органів поліції щодо підтримання публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів. *S.P.A.C.E.* 2017. № 2. С. 42–46. URL: <http://univd.edu.ua/science-issue/issue/1180> (дата звернення: 12.04.2018).

Надійшла до редколегії 28.04.2018

УДК 355.531.3

В. В. ПАСІЧНИК,

слухач магістратури факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Т. В. СИНОВІЦЬКА,

викладач Рівненського вищого професійного училища Департаменту поліції охорони

ПОКРАЩЕННЯ ТАКТИКИ ДІЙ МАЛИХ ОПЕРАТИВНИХ ГРУП

Майже завжди працівники поліції під час несення служби входять до складу малих тактичних груп (зведений загін, мобільна група, група захоплення, група прикриття і т. ін.). Кількісний та якісний склад групи, тактичні шиккування та пересування здатні значно підвищити рівень безпеки особового складу груп. Проаналізовано основні характеристики малих оперативних груп та відзначено способи підвищення їх ефективності.

Ключові слова: бойові шикування, малі тактичні групи, екстремальна ситуація, Національна поліція, поліцейський, службова діяльність, професійна підготовка, небезпека, аналіз, особиста безпека.

Актуальність проблеми полягає в необхідності більш якісної та ефективної протидії злочинним проявам, а особливо при протидії організованим злочинним групам. Криміногенна ситуація в Україні за останні роки зазнала значних змін в структурі і динаміці. Прояви екстремізму і тероризму в останні роки змушують серйозно задуматися над питаннями протидії цим явищам. Відзначається зростання професіоналізму кримінальних елементів, жорстокість і цинізм при скоєнні злочинів, їх корислива спрямованість. Необхідно відзначити, що кваліфікація і спеціалізація – основні елементи кримінального професіоналізму.

Також актуальність дослідження визначається зростаючою значимістю в сучасних умовах високого рівня індивідуальної та групової бойової готовності, як складової частини професіоналізму співробітників поліції. Статистика умисних вбивств в Україну і нещасних випадків серед працівників поліції України при виконанні оперативно-розшукових завдань має тенденцію сталого зростання.

За даними показниками загибелі і травматизму ми бачимо не втішну, негативну тенденцію в цій сфері яка зберігається з 1998 року. На жаль, останнім часом спостерігається тенденція зростання кількості загиблих і травмованих працівників НП у результаті злочинного впливу.

Актуальність цього питання підтверджується і наявністю у Законі України «Про Національну поліцію» статті 46 «Застосування вогнепальної зброї». Згідно до закону України «Про Національну поліцію» працівники поліції, як крайній спосіб впливу, можуть використовувати вогнепальну зброю під час несення служби. Нажаль в Україні такі випадки не поодинокі і не завжди працівники поліції здатні ефективно протидіяти злочинцям у екстремальних ситуаціях. Наприклад, в ніч на 30 вересня 2011 року в перестрілці з двома озброєними кілерами – громадянами Росії в Одеській області два міліціонери загинули й чотири отримали поранення. Дванадцять працівників міліції, які приймали участь у спеціальній операції по затримці небезпечних злочинців, не змогли ефективно протидіяти трьом злочинцям. Останні з місця пригоди зникли на автомобілі. Працівники міліції були озброєні пістолетами, а проти них були використані пістолет, автомат та гранати Ф-1.

В активній фазі захоплення (затримання) використовуються малі оперативні (бойові) групи (група захоплення, прикриття, штурмова група). Як свідчить проведений аналіз, ефективність малих бойових груп відмічалася навіть під час бойових дій першої та другої світових війнах. В органах внутрішніх справ і особливо в підрозділах спеціального призначення значення в оперативних діях малих груп не можна не переоцінити.

Практична значимість. Забезпечення особистої безпеки працівників поліції це конституційне право правоохоронців, «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Тому способи та засоби захисту людей, особливо при виконанні службових обов'язків на робочих місцях є завжди актуальними, а з урахуванням підвищеної безпеки для правоохоронців, ці питання необхідно вирішувати у першу чергу.

Малі тактичні групи використовуються майже завжди в надзвичайних та екстремальних ситуаціях. Особовий склад таких груп піддається більшому ризику, а ефективність групи передбачає насамперед відсутність травмованих та загиблих при проведенні оперативних дій.

Дослідження та удосконалення способів зниження рівня травматизму правоохоронців при виконанні тактичних дій виконувалися в рамках науково-дослідної роботи на тему «Заходи щодо забезпечення особистої безпеки персоналу та підвищення його професійного рівня», яка виконується за заявкою відділу з нагляду за охороною праці головного штабу МВС України.

Наукова новизна. Новизна теми дослідження полягає у комплексному підході до розкриття та вирішення основних проблемних питань та способів підвищення ефективності дій малих бойових груп. Дослідження теми малих оперативних груп та їх використання в службово-бойовій діяльності правоохоронних органів передбачає критеріальний підхід до вирішення основних проблемних питань. Проведений порівняльний аналіз бойових шикувань допомагає визначити переваги в певних умовах і дає змогу обрати найбільш ефективний варіант з урахуванням особливостей ситуації. Окрім цього для вирішення основних питань використовується експериментальний метод, який дозволяє точно встановити найбільш точні висновки та основні шляхи вдосконалення використання малих бойових груп у службово-бойовій діяльності.

Дослідження теми малих тактичних груп та їх використання в службово-бойовій діяльності правоохоронних органів передбачає критеріальний підхід. Підбір, кількісний та якісний склад групи, вид виконуваних задач, озброєння, місцевість, пора року і доби впливають на критерії ефективності МТГ, до яких відносяться:

1. Кількісний критерій:

- кількість противників;
- кількість правоохоронців;
- геометричний критерій.

2. Просторовий критерій:

- навички групи;
- постановка.

3. Тактичний критерій:

- розстановка сил та засобів;
- бойові шикування;
- тактика дій в різноманітних екстремальних ситуаціях.

Ефективне виконання службово-бойових задач – застосовується тільки за умови коли виконані всі критерії. Шляхом проведення досліджень вдалось встановити деякі закономірності, на прикладі простої загальної для всіх задач, яка ставилася перед малими бойовими групами різних спрямованостей, та підготовки.

У 2015–2017 році нами було проведено опитування 112 працівників національної поліції ГУНП в Харківській області. На питання: «Чи виникали у Вас питання та бракувало знань та вмінь під час дій у складі малої тактичної групи?». Позитивну відповідь надали 92,1 % опитуваних, що підтвердило необхідність поглибленого аналізу особливостей малих бойових груп.

В останні роки при підготовці фахівців значний інтерес викликають питання, пов'язані з оптимізацією структур підрозділів правоохоронних органів, а також тактикою ведення вогневого контакту. Особливе значення має визначення ефективності групи і підвищення їх бойової готовності. До основних елементів, які впливають на ефективність дій малої бойової групи, відносяться:

- кількісний склад групи;
- тактика і порядок дій;
- рівень професійної підготовки;
- показники ефективності групи.

Основні недоліки підготовки співробітників є незадовільна тактико-спеціальна і бойова готовність до професійної діяльності. Проаналізовано процес професійної, в тому числі вогневої та спеціальної фізичної, психологічної підготовки працівників поліції. На сьогодні профпідготовка працівників НП вимагає впровадження нових форм і методів роботи, які сприяли б формуванню професійно-важливих якостей і підвищення рівня виконання працівниками поліції оперативно-службових завдань. Визначено психологічні фактори правомірного застосування працівниками поліції вогнепальної-силового впливу.

Кількісний та якісний склад малих бойових груп залежить від багатьох складових, який було теоретично проаналізовано та експериментально обґрунтовано в роботі.

Нами було запропоновано критеріальний підхід до складу малих бойових груп. Критеріальний метод дає змогу з математичною точністю встановити найбільш раціональний склад групи. До основних критеріїв ефективного складу малих бойових груп відноситься: кількісний, просторовий та тактичний, які в свою чергу складаються з певного переліку критеріїв. Проаналізований перелік критеріїв не є остаточним і потребує подальшого удосконалення. Нажаль у попередніх дослідженнях з цієї теми було не достатньо розглянуті питання наявності професійних рефлексів у особового складу малих бойових груп. Виявлення на попередньому етапі певних рефлексів кожного бійця підрозділу в визначеній ситуації, після оцінки обстановки, дають змогу встановити оптимальний склад групи.

Кожен вид бойового шикування має як негативні так і позитивні характеристики. З наведеної таблиці видно, що найбільша кількість позитивних критеріїв мають бойові шикування клин та ромб. Ці два шикування не є найкращими в різних ситуаціях, вони є універсальними.

У 2015–2017 році нами було проведено опитування 112 працівників національної поліції ГУНП в Харківській області. На питання: «Чи маєте Ви достатній досвід діяти у складі малих тактичних групах та їх бойових шикуваннях?» Позитивну відповідь надали 12,7 % опитуваних, що підтверджує необхідність опрацювання нових видів бойових шикувань, їх пересування та перешикування.

У Харківському національному університеті внутрішніх справ у 2009–2016 році нами було проведено ряд експериментів, метою яких було дослідження зазначених вище елементів.

Висновки. На даний момент справа йде вже не про надання більшої уваги особистої безпеки співробітників правоохоронних органів, а про екстрені заходи в Україні з залученням юридичних, економічних, технічних, організаційних заходів. Існуюча в даний час тенденція до зростання злочинності в країні вимагає нового підходу до професійної підготовки особового складу органів внутрішніх справ, а особливо особистого складу малих бойових груп.

В результаті аналітичних та експериментальних досліджень були отримані наступні основні висновки:

- для протидії організований злочинності та екстремістським проявам необхідне реформування системи професійної підготовки;
- для активної протидії злочинності необхідно більш інтенсивно удосконалювати систему професійної підготовки оперативних підрозділів, а саме малих груп (захоплення, прикриття, штурмових);
- зростає роль індивідуальної підготовки кожного бійця групи;
- кількісний склад малих груп залежить від виду виконуваних службово-оперативних задач, ступеню небезпеки, кількості злочинців, інтенсивності фізичного та психологічного навантаження (для поліцейських підрозділів склад групи знаходиться у діапазоні від 3 до 8 осіб);
- у подальшому необхідно розробити основні критерії готовності особового складу малих бойових груп;
- необхідно розробити методику професійної підготовки особового складу малих бойових груп;
- запровадити до критеріїв ефективності дій малих бойових груп – показник безпеки (відсутність втрат та постраждалих після виконання службово-бойових задач);
- ефективність дій малих бойових груп залежить від ступеню опрацювання кожної ситуації, які можуть скластися під час виконання задач;
- вид бойового шикування залежить від особливостей обстановки;
- проблема удосконалення дій малих бойових груп, методика їх підготовки, способи підвищення дій таких підрозділів, визначення їх готовності потребують подальших глибоких досліджень.

Список бібліографічних посилань

1. Бесчастний В. М. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 287 с.
2. Бэзил Лидделл Гарт. 1914. Правда о Первой мировой. М. : Эксмо, 2009. 480 с.
3. Василенко В. В., Дзюба В. М., Окунский О. Ю., Пилипів Б. І. Вогнева підготовка : навч. посіб. (з метод. рек.) / за ред. Б. І. Пилипіва. Київ : Вид. Паливода А. В., 2003. 272 с.
4. Зарицкий В. Н., Харкевич Л. А. Общая тактика : учеб. пособие. Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. 184 с.
5. Колпакиди А., Север А. Спецназ ГРУ. М. : Яуза ; Эксмо, 2008. С. 728–730.

Надійшла до редколегії 27.04.2018

УДК 159.9:351.74(477)

Я. С. ПОСОХОВА,

*кандидат психологічних наук, тренер-викладач курсів первинної професійної підготовки поліцейських, старший викладач кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3374-3930>*

ПРЕВЕНТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ

Розглянуто актуальність і значимість здійснення превентивної діяльності поліцейськими в ході виконання ними професійних завдань. Наведено психологічні особливості особистості поліцейського для успішного здійснення даної діяльності.

Ключові слова: особистість, поліцейський, превентивна діяльність, професійне завдання.

У сучасних умовах активізувалася необхідність дослідження великого кола питань, пов'язаних з поліцейською діяльністю в рамках модернізації правоохоронної системи, оскільки необхідною функцією поліції є забезпеченням безпеки людини, попередження злочинів, підтримання громадського спокою та громадського порядку, тому дана проблематика потребує ґрунтовного аналізу та осмислення для надання практичних рекомендації для удосконалення системи підготовки поліцейських. Набір функцій, здійснюваний поліцією достатньо широкий, але основною функцією поліції, ми вважаємо, вміння своєчасно запобігти злочинам і різним правопорушенням, тобто застосування превентивної роботи під час виконання службових завдань.

Превентивна діяльність здійснюється поліцейськими в процесі профілактики та запобігання вчиненню правопорушень, в ході реалізації профілактичного контролю стосовно додержанням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо дітей, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, запобігання та припинення насильства в сім'ї тощо. Перелік превентивних заходів поліцією на цьому не обмежується, він є доволі невичерпним та необмеженим.

У спеціальній літературі базове поняття «попередження» відповідає дефініції поняття «профілактика», а базова категорія «подолання» – поняттю «перевиховання». Спираючись на словникове тлумачення даних термінів, такі парні поняття і категорії як «попередження» – «профілактика» і «подолання» – «перевиховання» розуміються нами як синоніми, що відображають зміст превентивної діяльності.

Як зазначають українські дослідники (О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, О. І. Олефір та інші), «превентивні поліцейські заходи – це дія або комплекс дій,